

GIÁ BÁN
BỘNH-TRÁP NGOẠI QUỐC
Mỗi năm 1.500 1.500
Năm tháng 2.00 2.00
Năm tháng 1.00 1.00
Mua báo phải trả tiền trước
Thư và mandat gửi cho
H. TRẦN ĐÌNH-RIEN - Ai
đăng quảng cáo, việc riêng
xin thương nghị trước.

TIẾNG-DÂN

LA VOIX DU PEUPLE

Chức nhiệm kiêm Chủ tịch
HUY-NH-THUỐC-KHANG

Quản lý
TRẦN-ĐÌNH-RIEN

Mỗi tuần xuất-bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

Cơ khí giúp công
cho người đời
mà cần phải
biết cách dùng.

GUƠNG SĨ-KHÍ

VIỆT NAM NGÀY-XƯA

Phạm-lĩnh-Công và Ngô-nhật-Khánh
Từ đời Ngô đến đời Đinh trong
khoảng vài ba mươi năm đó có hai
người phẩm hạnh cao, chí khí lớn
mà ít ai biết đến, là Phạm-lĩnh-
Công và Ngô-nhật-Khánh.

Phạm-lĩnh-Công binh sinh sự
trạng thế nào sử chép không được
rõ, chẳng biết có phải phụ huynh
gì của sử quán Phạm-bách-Hồ, hay
là của tướng quân Phạm-cự-Lượng
kia không? Khi Dương-tam-Kha
tiếm ngôi họ Ngô, con trưởng vua
Ngô Quyền là Ngô-xương-Ngập
chạy trốn qua đất Nam-sách, ẩn
trong nhà Phạm-lĩnh-Công ở Trà-
bương (nay thuộc huyện Kim thành,
tỉnh Hải dương). Xương Ngập
chẳng đến nhà ai mà đến nương
nở nhà ông Phạm, đủ biết Phạm
là một người có đức độ, có danh
vọng, khiến người lúc bấy giờ
nghe tiếng mà kính phục. Tam Kha
sai bọn Dương cát Lợi, Đỗ Cảnh
Thạc đem quân đến tìm bắt, Phạm
đem Xương Ngập trốn trong hang
núi, chẳng tìm mãi không được
mà phải chịu thôi; ấy đủ biết
Phạm có trí mưu, có tài lực, nên dù
bảo toàn được con mồ côi của vua
Ngô, mà Tam Khakhông dám làm gì.

Nay xét tâm tích của Phạm lấy
nhặt làm gương, dân gian
hiếm thấy, dấu gian nan chẳng
tự; mà đến khi Tam Kha bị truất,
Xương Ngập về triều cảm quyền,
Phạm không hề lưu dấu tích gì
trên sử truyện, ấy lại là một người
cao thượng, làm ơn không trông ai
trả, mà cũng không muốn vọng
chân vào trong vòng danh lợi.

Ngô nhật Khánh là con cháu nhà
Ngô, tức là vị hoàng đế ở Đường
lâm, trong thời kỳ 12 sứ quân. Sau
khi nước phá nhà tan, bề dân biến
cuộc, mẹ Nhật Khánh bị Đinh Tiên
Hoàng bắt hiếp làm vợ, mà Nhật
Khánh cũng bắt đầu đi phải đầu
hàng. Tiên Hoàng gả cho Nhật
Khánh một nàng công chúa, còn
đem cái tình này để tiền cho
cái khi anh hùng, thế nhưng mà
không sao lang lạc Nhật Khánh
được. Một hôm, Nhật Khánh lấy
cờ đem công chúa đi du ngoạn, nửa
đường bảo công chúa rằng: « Cha
mày hiếp mẹ con ta, ta không
theo mày mà chịu theo phước mới
ở đây được. Thôi, mày tự về, để
ta đi chốn tìm người cứu
giúp cho ta. » Nhật Khánh trốn vào
Chiêm thành, xin việc binh ra đánh
họ Đinh, chẳng may một trận phong
ba, chôn anh hùng vào trong bụng
cá, đá tình về lập sao được biển,
thành ra để giận ngàn đời. Nay ta
đọc sử còn tưởng tượng con người
gần gũi lòng son.

Tôi không duyệt bỏ
thật là một người đáng kính đáng
thương. Thế mà xưa nay không ai
biết được, hoặc là các nhà làm sử
chẳng đến sự cái sai lầm của các
Đánh-tiền-Hoàng chăng? Có người
nói: « Nhật-Khánh vì tư thù mà quên
chúng tôi, lời trách bị ấy vẫn phải
nhưng đối với nhà họ Đinh thì gia tộc
vì quốc tộc cũng đến là tư riêng.
Ở về thời đại phong kiến và thời đại
quốc quyền ngày xưa, biết bao nhiêu
trung thần nghĩa sĩ đến chết vì việc
tư, thế bấy giờ họ chưa giảng đến
nghĩa chúng tôi. Đến ấy cũng không
sợ trách về thời đại xưa được.

hạng
người như Nhật Khánh há chẳng
biết có làm sao? Kim chỉ Sĩ

THỜI-CUỘC TRUNG-HOA

Đào Tường, ủng Tường và điều - đình

Trung hoa là một nước lớn như
và cổ như trên thế giới, đất rất
rộng, người rất đông. Đất rộng thì
giao thông liên lạc không tiện, người
đông thì tình tình phong tục không
đồng; gia đình lịch lệ lưu truyền đã
lâu đời, thì không thể một mai một
chiều mà xóa rửa cho sạch. Cuộc
cách tân xã hội thiên nhiên, là lẽ có
nhiên, song về buổi cụ thể. Đến
như từ cuộc Dân quốc thành lập
đến nay đã 20 năm trời, mà không
khi trong nước lại càng rắc rối hơn
trước, nguyên do vì đâu? Đó là
một điều khiến cho chúng ta cần
nên chú ý.

Theo lẽ thường mà nói, như tấn
kịch Hồng biến để chế của Viên
thế Khải, phục binh của Trương
Huân, cùng các đám quân phiệt
trước như Trục hệ, Phụng hệ và
Phong, Diêm v. v., người chủ động
là cựu nhân triều Minh Thanh, đối
với dân đảng và Dân quốc mới
trên lịch sử không quan hệ gì, mà
mỗi cảm tình cũng lại lẻo, nên dân
đảng không phục mà sinh mỗi xung
đột, sự ấy đã đành. Đến như Tường
giới Thạch vốn là một người trọng
yếu đương trong lòng trung thiết
đồng chí của chúng ta, và việc gì
hành binh lại có cái thủ đoạn lịch
sử, quân cơ, mưu lược, lâu nay đánh dấu
được đó, mỗi mỗi cho đến ngày
Nam Bắc thống nhất. Lý ung bân
đồng chí trong đảng Cách mạng
cũng phải đánh giá ngoài, tỏ lòng
tin nhiệm, hợp tác tào thành, để
tiên cái họa nội tranh mà cũng
nhau xoay ra mặt đối ngoại, như thế
không phải đều may phúc cho dân
Trung hoa sao? Thế mà tình thế
lại khác, mới là lạ chứ!

Cứ theo biểu diện mà suy trắc,
thì phần nhiều cho rằng cuộc diện
Trang hoa sẽ đi lầm chệch lối
thoát, một là vì đã làm bọn quân
phiệt, ai cũng muốn chiếm cứ địa
bàn của mình để tiện lợi riêng; hai
là bởi liệt cường ngầm ngầm xui
giục không rời, sự trợ giúp này,
xó dầy phải khác, để từng trong mở
mối lợi mới và hưởng mối lợi đã
sẵn có lâu nay, khỏi bị người lâu
đột lại; ba là bởi dân Trung-hoa
ở dưới chánh thể quân chủ đã mấy
nghìn năm, nay bỗng nhiên đổi ra
chánh thể dân chủ mới, tình thế
có thể xoay chuyển nên sinh mỗi
xôn xộn. . .

Những điều kể trên, như nói tình
thế Trung-hoa về triều đại Mãn
Thanh và mười năm về trước, thì
thật là đích xác, song nói về nội
tình Trung-hoa ngày nay thì không
khỏi sai lầm; vì dân trí Trung-hoa
trải qua mấy mươi năm ư hăm
ngang đục, đã theo công lệ cạnh
tranh lẫn hóa mà tiến lên, so với
10 năm về trước, khác hẳn nhau.
Không kể chuyện: xa, hãy xem cuộc
chánh biến hiện tại thì đủ rõ:
Hiện cuộc đảo Tường ngày nay,
trở phải cộng sản ra không kể thì
thấy có 3 phái:

1) Phái đảo Tường: như Cổ-đảng-
Phản, Đảng Trạch Như, Trần tế
Đường, (mấy bậc điện phân
đảo Tường giới Thạch chẳng rõ đều
này. Ngoài ra thì phái Trương Quốc
chủ trương nghiêng Ưng v. v.
2) Phái ủng Tường: Những
người dự Quốc dân Hội nghị cũng
bọn Hà ứng Khâm, Hà thành Tuấn,

phản đối phái trên, khuyên Trần Tế
Đường giác ngộ.
3) Phái trung lập: những người
không chịu xuất tịch Quốc hội và
cũng không tán đồng với phái
Quảng đảo: như Tôn Khoa, Vương
Sông Huệ v. v.

Xem mấy phái trên, tuy là c
thoát khỏi cái lãnh chất quân phiệt
cùng đảng phái tranh tranh như
ngày xưa, song phải nào cũng lấy
Dân quốc làm tiền đề hàm có quan
niệm chánh trị: phái đảo Tường
thì nói đã đảo cái chánh thể độc
tài của Tường mà không phải phản
kháng chánh phủ Dân quốc. Nghiệm
như chuyện nghinh Ưng để đối
khang với Tường mà Ưng như
định hết lòng tán trợ, chứ không
chịu lập cơ quan chánh trị khác.
Còn phái ủng Tường thì trung cáo
với phái Quảng đảo rằng Quốc
dân hội nhóm, cơ sở quốc gia đã
thành lập, không nên chông chéo
xe úp của Trần quí Minh ngày
trước; mà chánh Tường cũng nhận
sự dân hạnh chịu giao ra dân đảng
tra xét. Đến như phái trung-lập
thì Tôn khoa có diễn cho Quảng
đảo, đại ý nói: « Chiến sự này
thì cuộc thống nhất hòa bình tất
là hư hỏng. Nếu không tránh khỏi,
sẽ cùng một nhip tức cho bọn cộng
sản khoa học trương thế lực, họa hại
rất nhiều, dầu có lợi cho Dân quốc
thì nguy hiểm cũng không trừ, cái
gánh nặng dân tộc, không thể không
tự nhận lấy. Gọn lại diễn cho Tường,
xin n' ết định phải thả Hồ hân Dân,
và diễn cho Việt cuộc nên chủ trì
thái độ yên lặng v. v. . .

Xét thái độ hành động của các
phái thì rõ là đã dần dần thoát
lý cái chủ nghĩa quân phiệt mà
bước vào con đường chánh kiến
cạnh tranh, ở trong có cái chủ
kiến như chánh đảng ở các nước,
chứ không phải là toàn vô ý thức
như lối nội tranh ngày trước.

Nhà chánh-trị gia thường nói:
Phạm nước nào dân-trí đã mở
mang, nghĩa là đã thấy rõ quyền-
lợi và nghĩa-vụ của một người dân,
thì cái quan niệm tham gia chánh-
trị tự nhiên tiến lên nhiệt độ, mà
những người đứng đầu bên bộ phận
hành chánh thường gặp nhiều đến
rắc rối, có khi nguy đến tánh mạng.
Tổng-thống nước Mỹ và nước Pháp
đã có người bị cái nạn ấy, mà
chính ông Hoa-thịnh-Ben cũng nói
rằng: Tám năm đánh với quân Anh
trong vòng rừng gươm mưa đạn,
mà không gặp sự khổ như ở giữa
Quốc-hội. . . Trung-hoa ngày nay
mà có phong trào đảo Tường, chính
là cái chứng-nghiệm rõ ràng về sự
lấn-bộ của dân Trung-hoa. Bọn
đương cục trên đầu cho thế nào,
tiền đồ Dân-quốc Trung-hoa cũng
cứ tiến lên trong cái cảnh-dị mà
bình, đó là một điều chúng ta dám
đảm chắc vậy. (Xem vấn đề phê
trở bất bình đẳng điều ước, tuyển
ngôn ở Quốc-hội thì rõ dân khí
Trung-hoa thế nào.)

Trên là nói chung cả các phái,
nay nói riêng về Tường-giới-T
ch, Hiện nhân vật Trung - hoa ngày
nay như Tường vẫn là người anh
anh hùng, thủ đoạn cơ cánh mà
lâm cơ ứng biến, nhất là việc quân
sự lại càng xuất sắc. Và lại đương

khổng Dân-quốc mới lập, thế chánh
như rừng, quân - phiệt như kiến,
không lấy thái độ cương quyết mà
đối phó với hoàn cảnh thì còn cử
động việc gì được. Tuy vậy trừ tế
phải trước trừ chỗ gốc mà sau mới
đến nhánh, đánh giặc thì trước
đánh nơi mỏng mà sau đánh
nơi bền; mà công việc Tường làm
lâu nay có một điều trái ngược,
khiến cho công chúng không phục,
tức là sự ác đãi người trọng yếu
trong Dân quốc kia: Những người
yếu nhân trong đảng quốc, có một
cái lịch sử công lao về cuộc tạo-
thành Dân quốc, trung ngoại quốc
dân cũng có lòng tin nhiệm lâu nay,
lại là người đồng hàng trung thiết
đồng chí như minh. Nay bởi nhiên
vô cớ mà làm ăn bỏ tù, bảo
sao không kêu lòng công phần
của quốc - dân, mà khiến cho
người đồng đảng lâu nay, sinh lòng
nguy cụ. Xem như sự câu Lý-tế-
Thâm, dưới Ưng-tinh-Vệ, dư luận
sôi nổi là giữ gìn nào? Song đó còn
mơ quên cái cơ sở dụng cộng. Đến như
Hồ-Hân-Dân, đương đương một vị
Tư-pháp-bộ-trưởng, đương khi
không mới vào ban việc, lại xuất
cải lưu đày ư sau của bắt giam
một cách đường đột như thế; ở
dưới chánh thể dân chủ, đối với
một người binh dân, cũng còn phải
tuyên bố tội trạng trước mà sau
mới động đến thân thể người, huống
ấy lại là một người có công to với
Dân quốc!

Theo các diễn tiến gần đây thì
cực chánh biến ngày nay, sự câu
giảm Hồ là một cái nguyên nhân
rất lớn, sai một nước cơ mà toàn
bản thành ra cuộc khó là thế đó.
Tấn kịch xung đột này mà
hòa bình giải liễu được hay là quyết
liệt, chưa biết chừng. Song giám
chắc rằng Tường mà còn thì hành
cải thủ đoạn đối đãi đồng chí như
trước, như là người có vị vọng
quan hệ, thì cái phong trào đảo
Tường kia, lớp này sụp xuống lớp
khác trở lên, không khi nào yên
lặng được vậy.

Xem cuộc rắc rối gần đây, là
bước cho dân Trung hoa mà là
cũng mừng cho dân Trung hoa.
HA-HỮ-NHÂN.

Ái phát minh ra ông diêm?

Chính là một học trò ở trường
trung học thành Bồ li nhĩ (Poligny).
Cậu này tên Xô ri a (Saurin), sinh
năm 1812, khi lên 15 tuổi, cậu được
đi xem đấu xảo một lần, thấy các
máy đối lửa làm bằng đá với dầu,
thì cảm thấy lấy làm thích. Từ đó
thì cậu bắt đầu có tiền nhàn, có
nhà máy lớn, bên bắt chước ý của
cậu mà chế tạo ra ống diêm, lợi
cho sự giàu sang của họ không
biết là bao, còn cậu thì trọn đời,
cho đến 60 tuổi, vẫn không đủ ăn!
Kim-Son

ĐÔNG-DƯƠNG

Tại Hạ-nghị-viện Pháp

(Tiếp theo)

Quan Tổng trưởng thuộc địa
— Ở xứ Đông dương ngày nay cảnh nông
kỹ nghệ phát đạt không khác gì ở Pháp
đấy: kia những sở máy dùng đến hàng
mấy nghìn tuý, họ những sở đồn điền
đang đến hàng mấy nghìn cu ly. Xã Đông
dương ngày nay đã có thể gọi là một
liệt cường kinh tế, chứ không phải như
xứ Đông-dương ngày trước. Vì sự đổi
khác ấy nên cần phải cải cách, chứ không
phải vì sự những sự hành thích đâu.

Tôi tưởng không cần phải rao trước
những sự cải cách một cách ồn ào mới
gọi là cải cách, tôi tin rằng để yên đi
lặng lẽ mà ra sức làm là hơn.

Tôi xin kể đôi ba điều cải cách đã làm
ra đây để làm thí dụ 1) lập ngân sách
hàng năm ở Bắc kỳ, Trung-kỳ và Cao-
mên, có hội đồng dân cử để kiểm sát,
2) sửa đổi thể lệ thuế muối.

André Marty — Người ta nói cũng vì
thuế muối mà mới có cuộc cách mạng Pháp
Ông chủ tịch — Bấy giờ đến phiên ông
Marty.

André Marty — Phải cộng sản chúng
tôi yêu cầu chính phủ và riêng quan
Tổng trưởng thuộc địa nói rõ một điều
đầu.

Về việc chỗ tôi đi đây Guyane, quan
Tổng trưởng mới nói rằng: đó là thường
phạm. Nhưng ngài không nói rõ về chủ
ngãi hiện hai chữ « tương phạm » đó ra
thế nào.

Sau những cuộc xung đột có người
chết, mà bảo những người giết chết kia
là thường phạm thì không gì dễ bằng.
Nhưng quan Tổng trưởng giữ kín không
cho chúng ta biết điều kiện thực tế của
những gì. Ngài nói rất lâu về tình hình
ở Vinh, ngài chỉ rõ rằng thành phố Vinh
có nhiều sự may, nhiều địa điểm như,
nhưng không nói rõ vì sao thợ ở Sơn-thầy
làm biến tinh, họ làm biến tinh để yêu
cầu những gì?

Sau khi là những cuộc biến tinh khác
cũng vậy, không thấy ngài đã động đến
hai yếu điểm đó một tí nào cả.

Họ chỉ yêu cầu một điều nhỏ nhỏ mọn:
một người con cụ ở Yên-bái, vì tiền công
ít quá, không đủ sống, nên xin thêm một
vài xu cho có gì. Một người nông dân bị
trai bắt ngoài quốc bóc lột thành ra làm
than khổ sở nên phải làm biến tinh cho
có gì.

Đó, là những kẻ người ta gọi là thường
phạm!

Quan Tổng trưởng có lẽ chẳng tối đẹp
ở Guyane. Cách đây hai năm, một nhà
nhật trình về phải từ bản địa lịch sang
đất ấy về, có là những điều nghe thấy đáng
thương tâm ở đấy và có ghi rõ số người
chết là bao!

Các ông tướng trong một vài năm mà
có thể làm cho đất Guyane hết độ sao 1
Nhưng tôi phạm Anam bị đầy đi Guya-
ne cũng như bị bị tị hinh, mà bị tị hinh
mới cách dân đón tiếp. Chúng tôi
không thể nào chịu để làm như thế được.

Những điều cải cách quan Tổng trưởng
vừa cho việc biết đó là vì những cuộc biến
tinh mới có. Mà cũng như đó mới biết
được rằng những công việc của nông dân,
thợ thuyền, thợ sinh, binh lính ở Đông-
dương làm lâu nay, không phải là trái lý.

Này quan Tổng trưởng thuộc địa, ngài
quên nói đến những điều cải cách về độc
quyền thuộc phiên và về độc quyền vận-
như thế là ngài cũng có muốn dùng hai
thứ ấy mà làm cho người Anam mà
muội, năm mai trong địa vị số là mà tự
họ không biết chờ gì!

Chúng tôi xin cho năm người bạn
đồng chí của chúng tôi ở Đông-dương
mới bị các ông chế v. v. Chúng tôi lại
kêu rằng anh em thợ thuyền, và nông
dân đòi lại những người bị đầy bị giam.

Ông Chủ tịch: Đến phiên ông Montet

Marius Montet — Khi hỏi quan Tổng
trưởng bản về tình hình rắc rối ở Đông-
dương cho rằng tình hình ấy có hai
nguyên nhân: một là vì chủ nghĩa cộng
sản, hai là vì tình thế không đồng.

Về điều trước thì tôi xin nói ngay rằng
ngài ấy « quá » làm « nhân ».

Xét ở Đông-dương có cách mệnh hay
không, không cần bằng xét vì sao mà có
cách mệnh ở Đông-dương
Về điều thứ hai thì tôi xin nói rằng
ngài lớn nghĩ, tình hình chính trị rắc rối

đã lâu, có tình hình kinh tế bị khủng
hoảng là một trong những gần đây.
Quan Tổng trưởng thuộc địa nói có
hai chính sách trái nhau. Chính sách
khoa học theo như là đơn của các
giao sư. Quan Tổng trưởng lại nói cái
lòng nhân đạo của các viên giáo sư đáng
khoa bao nhiêu đi nữa mặc dầu, một
người hiện nay cần quyền cai trị thuộc
địa, một người chỉ biết thực sự, cũng
không thể nào đồng ý được.

Ừ, các ngài nghĩ nghĩ nếu không có những
người có lòng nhân đạo đó thì ngày này
tình hình thuộc địa của nước Pháp ra thế
nào? Nếu ai nghĩ cũng cứ về tay làm
tượng những chính sách thực dân vô nhân
đạo, ai nghĩ cũng một lòng muốn giữ chế
độ nô lệ trong các xứ thuộc địa, thì tình
hình thuộc địa ngày nay ra thế nào?

Trái với chánh sách khoa học là chánh
sách « thông tay thông trái » có thêm một
vài điều cải cách nhỏ mọn. Thưa các ngài,
ở Đông-dương cũng có làm người Pháp
làm cho dân bản xứ phải hoài nghi công
cuộc và mục đích của nước Pháp ở đấy;
đối với những người ấy thì cần phải
đúng chánh sách « thông tay ».

Những người Pháp kỳ xem đất, thuộc
địa Đông-dương như một cái đất mà chúng
ta đây chẳng những không được đặt chân
đến mà còn không được đi một bước nữa.
Chúng tôi không khi nào chịu nhượng một
cái chính trị như vậy. Chính trị thuộc
địa của nước Pháp là do ở viện đây, chứ
không phải là do ông Outrey và 1.200
người bỏ thăm bầu cử ở đây.

Thưa quan Tổng trưởng, ngài không
có thể để cho họ muốn làm gì thì làm
được đâu, vì không phải một mình ngài
có trách nhiệm về những việc họ đã làm,
chúng tôi đây ai nghĩ cũng có một phần
trách nhiệm đấy.

Tôi vẫn biết rằng ý kiến những người
đà có ở đất thuộc địa là có ích, nhưng
tôi hết sức phản đối cái tâm lý và cái
« nào » của họ đối với người bản xứ.

(Ký sau sẽ tiếp)

ÔNG VUA CƠ-KHÍ

Bản thể cuộc, thức giả Á châu
thường hay chế « văn minh cơ khí »
của người Âu, mà thức giả Âu châu
lại hay chế « thời kỳ cơ khí » của
người Mỹ. Những tư tưởng ấy, ta
đọc báo, xem sách đã từng biết.
Gần đây, có ông Duplan, là một
nhà bác học người Âu, khảo cứu
tình hình Thế giới nhiều phen, có
viết mấy bài để phân đối những tư
tưởng vira nói trên, tư tưởng mà
ông cho là hủ. Vì muốn đưa một
« tiếng chuông thứ hai » cho độc giả
nghe, nên tôi lược dịch mấy đoạn
sau này: K. S.

Cơ khí đối với công việc người thợ

Cơ khí có thể tăng thêm sự sung
sướng của người thợ không? Nói
về phần vật chất, điều ấy không bàn
thì ai cũng biết: xem như ở Hoa
kỳ, nhờ có cơ khí thịnh mà tiền công
của người thợ cao hơn các xứ khác
nhiều, cao đến nỗi người thợ ở Hoa
kỳ có thể tiêu pha đời dào dạt không
khác gì một người tư bản. Nhưng
có nhiều kẻ nói rằng: ở Hoa kỳ,

XEM Ở TRƯỞNG BA, BÀI: Xá-hội-học

ANNAM LỊCH SỬ

HÃY NÊN

HÚT THUỐC LÁ

JOB

phần vật chất của người thợ cày, cao thì phần tinh thần của họ lại càng sút; người thợ bây giờ vì cơ khí mà thành một vật chết, không phải làm một con người có trí cơ xảo như buổi trước nữa; vì máy móc phải chạy luôn đêm ngày cho nên người thợ bây giờ phải làm việc ban đêm, là một điều rất hại cho sức mạnh. Những kẻ ấy nói thế, là nên trả lời thế nào?

1/ Nói rằng ngày nay vì cơ khí nên người thợ không có trí cơ xảo như ngày trước nữa, nói như thế có lý. Nhưng nói rằng vì cơ khí mà người thợ trở nên một vật ngu xuẩn, nói như thế là lầm. Nếu trong khi làm việc, nhờ có cơ khí mà người thợ không phải suy nghĩ đến công việc mình đương làm, thì trí não của mình được tự do để suy nghĩ về việc khác. Ai cũng biết rằng vật thể với tinh thần hai bên tương quan với nhau lắm: gấu thịt một nhọc nhiều thì trí não cũng bởi đó mà kém sức đi. Vì cơ khí cho nên ngày nay nhờ có cơ khí mà sức suy nghĩ của người thợ lại được tăng thêm. Xem như ở Hoa Kỳ có nhiều xưởng máy. Trong khi thợ thuyền làm việc, lại có một nhà văn học hay một nhà mỹ học đến để thuyết cho thợ thuyền nghe; điều ấy, trước thời kỳ cơ khí thịnh hành, có thể làm được không?

2/ Ở trên tôi có nói: vì cơ khí mà người thợ mất trí cơ xảo. Nói như thế, bàn qua thì hình như có lý, nhưng xét kỹ thì không. Buổi xưa, không có cơ khí, làm được một vật gì khéo là vì làm nhiều lần, nên ngón tay thành thạo nhay mà vật thành khéo. Đến đó, gọi là cơ xảo thì quá đáng. Ngày nay, người thợ đừng xem một cái máy tuy ít phải dùng gấu thịt nhiều, nhưng lại phải dùng trí não nhiều, là vì người thợ, đối với cái máy, không phải làm nó lệ cái máy như nhiều người đã tưởng; mà chính làm ông chủ cái máy. Bởi cơ khí, ngày nay, nhờ cơ khí mà trong sự hành động của loài người, bớt được phần vật chất mà thêm được phần tinh thần, nghĩa là trên con đường tiến hóa của nhân loại, nhờ cơ khí mà gia trị của con người mỗi ngày mỗi được tăng thêm. Chỉ xem điều này đủ biết: ngày nay ở Hoa-Kỳ (theo tổng kê năm 1920) dân số cả thảy là 105.711.000 người mà chỉ có 5.388.000 người thợ, còn như buổi xưa ở Hi Lạp, trong xứ chỉ có 5 triệu người tự do mà phải cần đến 12 triệu người nô lệ làm ruộng. Ngày nay, nhân loại sung sướng hơn mà số người hành động vật thể ít; ngày xưa, nhân loại cơ sở làm ruộng, mà số người hành động vật thể lại gấp hai, gấp ba. Điều ấy đủ chứng minh cho ta rằng cơ khí đã làm thay cho loài người không biết bao nhiêu là phần vật thể. Không phải chỉ cơ khí mà thôi: ngày xưa, những người tàn tật, những người què chân, gãy tay, cụt làm một hạng ăn mày, đối với xã hội thì gần như là một vật thừa; bây giờ, những người tàn tật đều có thể hành động để nuôi thân cả. Như vậy, không phải là một sai lầm sao?

3/ Trong các xưởng máy, làm việc

ban đêm là một điều cần. Cần vì nhiều cớ. Có những thứ máy, như tàu hỏa, tàu thủy, cần phải chạy luôn đêm ngày. Có thứ máy chỉ phải làm việc ban đêm, như máy điện thắp đèn, ban ngày các tờ báo xuất bản buổi sáng. Nhưng nói đại lược thì bất cứ các thứ máy dùng để chế ra các khí cụ dụng cụ, chạy luôn đêm ngày cho chạy ban ngày cho nghỉ ban đêm. Thí dụ như tàu hỏa. Tàu hỏa mỗi lần đốt lửa mất hết nửa giờ. Nếu chỉ cho chạy mỗi ngày 12 giờ thì đến sáng ngày sau lại phải đốt lửa lại một lần nữa, nghĩa là mất công bản đi nửa giờ. Chờ nếu tìm cách dùng nó luôn cả ban đêm thì nó nóng luôn, sáng ngày dùng không phải đốt lại, như thế đó công được nhiều. Xem như thế thì biết rằng làm việc ban đêm là một điều lợi cho kỹ nghệ. Nếu kỹ nghệ thêm lợi, mà cách tổ chức kỹ nghệ khéo và công bình, thì sự lợi ấy, người thợ phải làm đêm cũng có hưởng một phần. Phải làm việc đêm mà tiền công lại nhiều để rủng rịu thêm, như vậy hại gì?

(Còn nữa)
K. S. dịch

Tòa Kiểm-duyệt bỏ trọn bài dài

VIỆC TRONG NƯỚC

TRUNG-KỲ

Một ông dân biểu bị khám nhà
Hồi tám giờ sáng hôm vừa rồi, viên thanh-tra khố xanh là M. Peilít cùng với 20 người lính khố xanh đến khám xét nhà M. Ng. Văn Tinh, dân biểu ở Vinh. Sau khi đó, ông Ng. Văn Tinh và người con trai là Ng. Văn Thanh bị dời lên ở một buồng M. Robert cho biết rằng năm giờ sáng hôm ấy có một người trẻ tuổi cấp một cái cặp đến nhà ông Tinh, nếu ông không khai ra tên ai sẽ bị giam. Ông Tinh nói tin đó là tin báo sai, rồi ông cùng người con lên hầu quan chánh sứ xem về việc ấy. Ông bị giữ lại ba hôm để xét rồi lại được thả về.

Hal người bị bắt
Trưa hôm 20 mai, đội lính khố xanh bắt được một người tên là Đặng chính Kỳ, người này là ông đồ xưa mấy năm trên có vào Huế gầy học. Lâu nay về quê làm ăn, nay mới bị bắt, chưa rõ vì việc gì.

HATINH
Lại một ông dân biểu bị khám nhà
Hồi 1 giờ ngày 11 Mai vừa qua, một toán lính đương lại đến khám nhà M. Lê Đình Phương, là dân biểu ở làng Thạch hà, tỉnh Hà Tĩnh. Sau khi khám xét, M. Phương đã lên ở to có g toàn lính đến sở một thám. Ông cũng bị dời đến trước mặt quan công sứ để xét hỏi, rồi lại được về.

NAM-KỲ
Chiếc La Martinière chở hết thảy 533 người tị ở Đồng-Dương đi Iaini
Hôm trước chúng tôi có đăng tin rằng chiếc La Martinière dời tàu Claude Chappé ở ngoài Bắc với sang 172 người «bộ hành» xong rồi kéo neo chạy thẳng ra ngoài Côn-lôn. Ở đó có 351 tù khác đợi sẵn, để thêm vào cái toán binh người Annam đi khai khẩn thuộc địa Iaini.

AILAO
Ta có phải là mọi đầu 111
Ấy là lời nói của viên y sĩ bốn xứ, báo với bệnh nhân là một người đồng bào làm nghề thợ máy. Ông rõ người này phải bệnh sốt rét rừng thế nào mà lần lần giường nọ sang giường kia làm người nhà sợ hãi, 10 giờ đêm khiêng vào nhà thương.

Lúc bấy giờ trừ người Khán hộ gác ra thì không có ai. Người Khán hộ cho bệnh nhân vào giường nằm và mời ông y sĩ. Ông đương ngồi chơi bên nhà anh em bạn, thấy người gọi đến nhà thương chữa bệnh thì đã có ý không bằng lòng, mà lại chữa cho người Annam thì càng thêm ghét.

Đoàn đi bộ ở Thiên-tân

Gần đây ở xứ ta có đoàn đi bộ, nào nữ giới, nào nam giới, hoặc từ (lũ) này sang tỉnh khác, hoặc từ Nam ra Bắc, nghe các tờ báo bàn nói nhao nhao, cũng là một việc ham mê thể dục. Song mục đích các đoàn ấy chỉ một chuyện đi lấy tiền là rồi, không phải đoàn thể lâu dài có ý nghĩa gì. Mới rồi tờ báo Tân nọ thuật câu chuyện ở Bộ hành đoàn ở Thiên-tân, nghe có thú vị hơn đoàn đi bộ ở xứ mình, xin lược thuật cho độc giả cùng xem:

Đoàn này tên là «Kiến bộ đoàn» 35 người, có cả gần hai năm; người phái khởi là một nhà y sinh. Vì thấy vật chất vẫn mầu, ngày một phải đặt xe này xe nọ, đua nhau tạo ra kiểu mới, người ta ra của một bước đã gác 2 cái chửi hoạt động kia lại một xô mà nhờ xe kéo đi, nào có biết đi bộ là có ích cho sự mạnh khỏe. Ông ta lập chỉ muốn cho khuyến khích người nước, luyện tập sự đi bộ, có một người tên là Lục thiên Ông, vui lòng tán thành, liền lập được mười người đồng chí, lập thành Kiến bộ đoàn. Đầu tiên chỉ có 10 người, song giới thiệu lần lần, không mấy vài tháng kể gia nhập càng đông, khi ấy mới lập đoàn trưởng và cán sự, đặt ra chương trình và khoán phạt, hiện nay đoàn ấy đã đông thành một đoàn thể có chính thức.

Theo chương trình, được một người đoàn viên trở lên giới thiệu thì được vào đoàn. Vào thì phải làm 2 điều nghĩa vụ là phải tập tành chương trình và nộp tiền hội phí, chứ không có quyền lợi gì cả, cốt luyện tập thân thể cho mạnh khỏe mà thôi. Đoàn viên lại có cái trách nhiệm giám thị đoàn viên khác, nếu gặp đoàn viên nào mà trái với chương trình lên vùng đi xe, không luyện tập hoặc cấp, phải bắt xuống xe và phạt một số tiền xấp xỉ mười số tiền xe ấy, để sung làm hội phí. Khoản Hội phí ấy, nếu có việc từ thiện thì quyền cấp cho cả. . .

Mỗi ngày chủ nhật thì đoàn viên tập hội một lần, địa điểm hội sở, tùy đoàn trưởng chỉ định, đoàn viên đi chửi phải mang lương khố theo, thường thường đi xa chừng 3, 4 mươi dặm mới tới hội sở.

Nếu đoàn bộ hành ta mà theo như chương trình nói trên, chắc là ít ai hoan nghênh.

BỘ CHÍNH
Kỳ báo vừa rồi, trước khi in còn buộc phải thay đổi bài, vì gặp rất nên ra không thể xem lại cho kỹ càng thành ra có chỗ sai lầm, chắc độc giả đọc không hiểu, vậy xin cải chính: Trong bài SỰ BÀI CÔNG TRONG THẾ GIỚI trang ba từ giống thứ nhất cho đến giống thứ 10 xin đọc như sau này:

Tại sản lại nhờ vậy mà được tăng tiến, sự sung sướng của loài người cũng nhờ vậy mà tăng thêm lên, vì thế mà sự thi hành các công việc công ích vì lợi ích trên có rất đều hay này là xã hội phải phải một cái nẹp bởi một số thất nghiệp, vì bọn này là miếng mồi rất sẵn sẵn cho các tay khuấy rối không muốn sự trị an trong nước...

Trong bài «SỰ THẤT NGHIỆP TRONG THẾ-GIỚI» đăng ở số 381, «cũng vì cái tình thế nguy nan...» xin đọc «cũng vì...» và trong bản in số 382 «Septembre 1931» xin đọc «Septembre 1929»

HÀN-VIỆT TỪ-ĐIỂN: đương in HƠN BA VẠN DANH TỪ - GIÁ ĐẶC MỀT: Hạng tốt 7500 - Hạng thường 6500 Nhận mua trước đặt cọc 1500 Ở xa xin thêm 0500 tiền cước.

Văn Uyển

Trời mưa
(Họa bài Liên-Vân đăng báo T. D. số 333)
Âm ỹ quanh trời tiếng sét vang,
Mưa vầy đánh đổ trận mây tan.
Rừng xanh thắm thía chồi cây bậm,
Bể bạc đầy le ngọn sóng tràn.
Khô hẻo thấy ruộng ơn vũ lộ,
Nhớ như rửa sạch vết gang san.
Ai ơi! nước đó mau cây cấy,
Đừng để chầy ngày hóa dở đàn.

Lam - Đình
Bác-hà (hoài cổ)
Bốn năm xa cách lại tương phùng,
Thấy cảnh xuôi người dạ rối bòng.
Sông Hải ngàn thu trắng vẫn tỏ,
Hò Gươm một dải nước còn trong.
Cột cờ nay đã không nền đá,
Mặt đất xưa đâu có tượng đồng.
Non nước y nguyên thành phố khác,
Sực sực khách nhỏ lệ đôi dòng.

II
Sực sực khách nhỏ lệ đôi dòng,
Cớ biết cho chàng hỡi Nhị Hùng?
Hương khói đau lòng hồn nữ chủ.
Gió mưa ngát mặt tượng anh hùng.
Ngọn cờ đẹp Tổng ai bày sắp?
Hồi trống binh Nguyên tiếng lạnh lùng!
Hưng phế cuộc đời trông thăm thiết,
Tơ sầu càng cuốn lại càng bòng.

Tin thể - thao

CHIM GIAO BẠI TRẬN

Ba-lê, 22 mai. — Giải quán quân quốc tế vô địch Pháp về môn đánh vợt đã tranh tại sân quần Auteuil, hôm qua.

Lần thứ nhất Martin Legeay đánh thắng Giao, người Nam-kỳ (thắng walk over); lần thứ nhì Jean Borotra đánh thắng Chim 6/4, 6/3, 6/3.

AI CÓ CON

mà thầy «NƠI THỂ-THAO» cũng đều muốn mua «Nơi Thể-Thao» cho con

AI CHƯA CÓ CON

mà thầy «NƠI THỂ-THAO» cũng đều muốn cho mau có con để mua «Nơi Thể-Thao»

VIÊN-ĐỆ ĐÔNG-HỜI

CHÔNG NHƯ PHÉP TIỀN...
Chỉ trong một tuần lễ, thuốc BỒ-HUYẾT-KHU-PHONG có thể chữa khỏi các bệnh: Phong thấp, tê liệt, đau lưng, nhức xương v. v... của quý ông quý bà.

Nên hỏi tại các hiệu Đại-lý thuốc THAM-THIÊN-ĐƯỜNG.

DRAGÉES
Vermifuge
RUDY
Trị bệnh
SÁN LÁI
Thuốc viên Dragées Rudy trị bệnh sán lá rất thần hiệu, và làm cho người ta trở nên tráng kiện. Người lớn con cái đều dùng được.
Thuốc viên Dragées Rudy có bán tại các nhà thuốc ở Saigon và các hãng thuốc ở các tỉnh.
PHARMACIE NORMALE
(L. SARRHAU)
119-123 rue Catinat - SAIGON
(là hãng thuốc đáng tin cậy, tạo lập đã hơn năm chục năm rồi).

Bông làm ra to

Một nhà giáo thọ đại học nước Mỹ là Phát lân Khắc phát minh phép dùng bông mà chế ra thứ tơ nhân tạo, hiện chưa phát hành. Nghe nói phép này trừ gốc cây bông ra, toàn bộ cây bông đều dùng được cả. Kết quả sự thí nghiệm, so với tơ nhân tạo hiện thời, về phí nguyên liệu, ít hơn cũng là phần trong 20.

Cứ sở kiến của nhà Giáo thọ, trái bông có rất nhiều loại, nhưng nhỏ là cái chất trọng yếu chế ra tơ nhân tạo, chất này ở trong thứ bông có đến từ 25 đến 28 phần trăm, dùng chế ra tơ rất là thích hợp.

Phương pháp của ông Giáo này mà thực hiện thì nghiệp làm tơ và nghề làm bông sẽ sinh một mối cách mạng.

Nghề làm bông gồm được cả nghề nuôi tằm, đất Ấn độ là đất sản bông nhiều, không biết thành Gandi có hoan nghênh sự phát minh mới này, hay là ông cứ giữ nghề cũ quây vãi như trước?

H. H. Nh.

